

Ivan Glaser: *Marxov Kapital – povijest jednog zamuknuća*

Izdavač
Institut za filozofiju
Ulica grada Vukovara 54
Zagreb
www.ifzg.hr

Za izdavača
Luka Boršić

Naslov originala
Marx' Verabschiedung des Historischen Materialismus
im »Kapital«. Die Geschichte eines Verstummens

Prevoditelj
Boris Perić

Prevoditeljica teksta Joachima Nanninge
Ivana Skuhala Karasman

Urednici
Luka Boršić
Ivana Skuhala Karasman

Grafička priprema i design
Marin Martinić Jerčić

Tisak
Grafomark d.o.o.

ISBN 978-953-7137-77-9

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Nacionalne i sveučilišne
knjižnice u Zagrebu pod brojem 001116093.

IVAN GLASER

Marxov *Kapital*
Povijest jednog zamuknuća

 Institut za
filozofiju

Zagreb, 2021.

Sadržaj

Urednički predgovor	7
Popratna riječ: Jürgen Buchmann	9
<i>Marxov Kapital – povijest jednog zamuknuća</i>	
O upitnosti Engelsova uredničkog mandata	13
<i>Kapital</i> – izum Friedricha Engelsa?	19
Ekskurs o Marxovoj metodi: kako je jedan nestali rukopis mogao učvrstiti mit	35
O neuspjehu historijskog materijalizma	41
Novo »Novo čitanje <i>Kapitala</i> «	53
O dispoziciji <i>Kapitala</i>	63
Umjesto pogovora	73
Epilog: Joachim Nanninga	77
Prilog: Odjeci i priznanja	83

Urednički predgovor

Prvo, skraćeno izdanje zbirke eseja Ivana Glasera pod naslovom *Marx' Kapital – eine Erfindung von Friedrich Engels?* i podnaslovom *Studien zum Historischen Materialismus* objavio je njemački književnik, filolog i filozof Jürgen Buchmann 2017. godine kao urednik u drugom svesku niza *Cahiers Cartésiens*. U korigiranom i upotpunjenom obliku, ali s istim naslovom knjiga je objavljena 2018. godine u istom nizu.

Ovdje donosimo prijevod treće inačice Glaserove knjige, koja je s naslovom *Marx' Verabschiedung des Historischen Materialismus im »Kapital«* i s podnaslovom *Die Geschichte eines Verstummen* objavljena 2020. godine u izdanju LIT Verlags iz Züricha. Prevoditelj Glaserove knjige je Boris Perić.

Osim uobičajenih kompromisa s kojima se svaki prevoditelj suočava pri prebacivanju misli iz jednog jezika u drugi, ovdje valja posebno napomenuti da se u prikazu planova koje je Marx imao u pogledu raščlambe svog djela i njegove podjele na sveske prijevod lagano odstupa od njemačkog originala. Prikaz u ovom prijevodu oslanja se na članak Regine Roth »Editing the Legacy: Friedrich Engels and Marx's *Capital*«, objavljenom u *Marx's Capital: An Unfinishable Project?*, Leiden, 2018., str. 31–47.

Knjigu *Marxov Kapital – povijest jednog zamuknuća* podijelili smo na više poglavlja. Nakon ovog »Uredničkog predgovora« slijedi »Popratna riječ« Jürgena Buchmanna. Slijede sedam eseja Ivana Glasera: »O upitnosti Engelsova uredničkog mandata«, »Kapital – izum Friedricha Engelsa?«, »Ekskurs o Marxovoj metodi: kako je jedan nestali rukopis mogao učvrstiti mit«, »O neuspjehu

historijskog materijalizma«, »Novo 'Novo čitanje Kapitala'«, »O dispoziciji Kapitala« i »Umjesto pogovora«.

Slijedi »Epilog« u kojem donosimo tekst *Posljednji Marxov govor* Joachima Nanninge. Taj je tekst ovaj njemački filozof posvetio Ivanu Glaseru i dopustio da se izda skupa s njegovom zbirkom eseja.

Završavamo poglavljem »Prilog: Odjeci i priznanja« u kojem donosimo mišljenja koja su Glaserovi kolege i prijatelji iznijeli o njegovim tekstovima i kratkim životopisom Ivana Glasera.

Glaserova knjiga *Marx' Verabschiedung des Historischen Materialismus im »Kapital«* prevedena je 2021. godine na engleski jezik pod naslovom *Marx's Dismissal of Historical Materialism in 'Capital': A History of Disillusionment*. Prevoditelj je James Fearn.

Ivan Glaser održao je na Institutu za filozofiju u Zagrebu predavanje »Vjerujete li u Marxa?« 1. lipnja 2017. godine. Tema predavanja izazvala je interes posjetitelja i razvila se dulja rasprava. U vrijeme nesigurne ekonomije i rastuće kritike kapitalizma koji nesmiljeno iskorištava zemljine resurse i dovodi je do ruba ekološke krize Marxova misao postaje ponovno zanimljiva i aktualna.

Zahvaljujemo Ivanu Glaseru što je svoju knjigu odlučio objaviti na Institutu za filozofiju. Ujedno mu zahvaljujemo na produktivnoj i ugodnoj suradnji koja je rezultirala knjigom koju imate pred sobom.

Luka Boršić
Ivana Skubala Karasman

Popratna riječ

Ivan Glaser, Marxov *Kapital* – povijest jednog zamuknuća

Posvećeno uspomeni na Erharda Lucasa (1937.–1993.)

Uz 150. obljetnicu izlaska iz tiska Prvog sveska *Kapitala* Karla Marxa 1867. zagrebački filozof Ivan Glaser predočio nam je niz povijesnih i sistematskih studija, koje ne odveć živahnim ritua-
lima njemačke industrije pamćenja suprotstavljaju originalne i
provokativne akcente. Uistinu, autorova istraživanja svode se na
otkrivanje neizlječivih sistematskih proturječja u Marxovu glav-
nom djelu, koja su dosad ostala nezamijećena. Svojim kritičkim
sagledavanjem temeljnih pretpostavki *Kapitala* Glaser se nado-
vezuje na tradiciju Erlangenške škole, koja si je kao cilj postavila
razjašnjavanje pojmovnih temelja pojedinačnih znanosti. Glaser,
međutim – veoma u korist čitatelja – odustaje od školskog, siste-
matskog prikazivanja svojih otkrića, dajući prednost neusiljenom
nizu članaka, čije kompaktne poante preciziraju pitanja s kojima
će se ubuduće morati suočiti svako sistematsko istraživanje.

Glaser se ne zaustavlja na demontaži misaonog zdanja *Kapi-
tala*; on uz to – dosljedan i dalje smjernicama Erlangenške škole
– skicira odgovor na pitanje kako bi Marx – makar i po cijenu
žrtvovanja svojih povijesno-filozofskih fantazmi – svoju ekonom-

ska-filozofsku teoriju mogao postaviti tako da njome dospije do konzistentnog rezultata.

Čitatelj se na tome mjestu sučeljava s dvama međusobno suprotstavljenim modelima moderne. Na jednoj strani Marxovo je učenje, koje u nastavku na građansku filozofiju subjekta postulira oslobođenje čovječanstva revolucionarnim činom, unaprijed određenim historijskim zakonitostima. Na drugoj strani je gledanje na stvari koje poriče takvu teleologiju i kao jedini preostali sadržaj povijesti identificira oslobađanje tehničke moći.

Nadmoć druge teorije spram prve pokazuje se prema Glaseru u tome što dopušta da se fenomeni kapitalističkog načina proizvodnje beziznimno izvode iz tog sadržaja. Drugim riječima, ona te fenomene shvaća s aspekta njihove funkcionalnosti za sistem, umjesto da ih stavlja u službu jedne spekulativne filozofije povijesti, koja se nastoji pokazati kao zloguk navještaj samouništenja kapitalističke proizvodnje. Tako gledano, poentira Glaser elegantno, krajnji sukob između kapitalističkih proizvodnih odnosa i razvoja proizvodnih snaga, u koji se zaklinjao Marx, bespredmetan je, jer se ti odnosi ne temelje ni na kakvom drugom raciju doli upravo na razvoju proizvodnih snaga.

U pojave koje se u tom kontekstu zamjećuju spadaju prije svega gospodarske krize, iz kojih Marx pokušava izvesti dugoročno neizbježan totalni slom kapitalizma. Glaser ne samo da dokazuje kako su nade što ih Marx polaže u te krize u samom pristupu promašene; on uz to uz pomoć izvornog materijala pokazuje da je sam Marx, kao što je to pretpostavljao već i Franz Borkenau, morao biti svjestan te okolnosti, a da to nikad nije izričito priznao. Šutke on će se ostaviti rada na svom djelu, a *Kapital*, planiran kao temeljni spis kritike političke ekonomije koji polaže pravo na povijesnu univerzalnost, ostat će torzo kojemu će Engels, kao postumni izdavač, masivnim dopunjavanjem rukopisima iz ostavštine dati izgled dovršena djela.

Jürgen Buchmann